

Modersmålsundervisning i Københavns Kommune

Læseplan for modersmålsundervisning efter
folkeskolelovens §3, stk. 3

September 2004

Grafisk Formgivning: Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen - 0409-41
Tryk: FAFtryk
Forsidefoto: Lars Nybøll

Indhold

Indledning	5
Formål	6
Centrale kundskabs- og færdigområder	7
Læseplan	9
Første forløb: 1.-3. klasse	9
Andet forløb: 4.-7. klasse	11
Tredje forløb: 8.-10. klasse	13

Indledning

Folketinget vedtog i foråret 2002 at ophæve kommunernes forpligtelse til at tilbyde modersmålsundervisning til tosprogede elever. Dog opretholdes den kommunale forpligtelse overfor børn af EU- og EØS-borgere, hvor regelsættet relateres til folkeskolelovens §5, stk 7. Københavns Kommune anvender den statslige læseplan for denne type modersmålsundervisning.

Borgerrepræsentation vedtog den 30. maj 2002 at fastholde den københavnske modersmålsundervisning for alle tosprogede børn i skoleåret 2002/2003. Desuden blev det besluttet, at der fra skoleåret 2003/2004 skal ske yderligere forbedringer og ændringer af modersmålsundervisningen.

Ved høringsprocessen var alle høringssvar generelt positive overfor den nye ordning for modersmålsundervisning, hvor

- Alle tosprogede københavnske elever fra 1. – 10. klassetrin tilbydes modersmålsundervisning, forstået som et sprog, de behersker og bruger i deres hverdag
- Undervisning på 8. – 10. klassetrin henlægges til Ungdomsskolen af integrationsmæssige årsager.

Modersmålsundervisning er både et sprogfag og et kulturfag. På baggrund af lærerens vidensformidling og elevernes oplevelser fra hverdagen fungerer faget tillige som et diskussionsforum, hvor eleverne kan drøfte kulturmøde, integration og identitetsspørgsmål med hinanden og læreren.

Det indholdsmæssige fokus i læseplanen lægges på at fremme den enkelte elevs sproglige og personlige udvikling. Dette må ske for at eleven kan få udbytte af skolens undervisning, for at eleven i sin videre skolegang og læring kan bruge alle sine sproglige ressourcer og for at eleven kan tage stilling til og handle i det danske og det øvrige internationale samfund.

Den kommunal læseplan har således som hovedsynspunkt modersmålsundervisningens integrations- og læringsmæssige værdi.

Den nye ordning trådte i kraft 1. august 2003.

Formål

Formålet med undervisning i tosprogede elevers modersmål er, at eleverne videreudvikler deres samlede sproglige og kulturelle kompetence og deres erfaringer med sprog som kilde til indsigt, oplevelse og indlevelse.

Undervisningen skal udvikle elevernes modersmål, så de får øget lyst til og færdighed i at bruge deres sprog i et personligt og alsidigt samspil med andre og som middel til læring. Den skal fremme den enkelte elevs sproglige og kulturelle udvikling og forståelse af samspillet mellem elevens kulturelle baggrund og danske kulturformer. Den skal udvikle elevernes muligheder for som tosprogede borgere at deltage og handle i det danske og i det øvrige internationale samfund.

Undervisningen skal fremme elevernes viden om modersmål, tosprogethed, sprogbrug og sprogtilegnelse og dermed styrke deres grundlag for at lære dansk og få udbytte af skolens øvrige undervisning.

Undervisningen skal styrke elevernes identitet og selvværd. Den skal udvikle deres bevidsthed om forholdet til familie og etnisk gruppe og deres indsigt i kulturelle og samfundsmæssige forhold i Danmark og i oprindelseslandet.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder

Undervisning i modersmål for tosprogede elever er en undervisning i et mindretalssprog i Danmark. Den tilrettelægges ud fra elevernes aktuelle situation og vilkår og kan derfor ikke være en imitation af undervisning i modersmål i oprindelseslandet.

Modersmålsundervisningen omfatter såvel sprogundervisning som omverdensorientering. Væsentlige emner i undervisningen er arbejdet med litteratur og andre tekster, hvor elever og lærere i fællesskab anlægger både æstetiske og etiske synsvinkler og arbejder såvel analytisk som kreativt.

Modersmålsundervisningen tager udgangspunkt i elevernes allerede udviklede sprog, deres muligheder for at videreudvikle sproget i det hjemlige miljø og deres øvrige erfaringer. Undervisningen anlægger samtidig et videre skole- og uddannelsesperspektiv, således at den kommer til at supplere elevernes øvrige undervisning og at tosprogede elever kan udnytte alle deres sproglige ressourcer i deres videre læring. Modersmålsundervisningen tilrettelægges i så høj grad som muligt i sammenhæng med og integreret i den øvrige undervisning, samtidig med at fagets selvstændige karakter bibeholdes.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder angiver undervisningens overordnede indhold, som er videre udmøntet i læseplanen, og de bruges i planlægningen af årets arbejde og ved evaluering af undervisningen.

Kommunikative færdigheder

- *Mundtlighed:* Der arbejdes med at lytte aktivt både i samtaler, ved fortælling og ved længere mundtlige beretninger, herunder inddrages også tekster fra elektroniske medier. I sammenhæng hermed udvikler eleverne deres færdighed i at udtrykke sig hensigtsmæssigt i forskellige situationer såvel i monolog som i samtaler med flere deltagere. Der arbejdes bevidst med at anvende talesprogets udtryksmidler varieret og formålstjenligt.
- *Læsning:* Der arbejdes med den grundlæggende læsning, og i forlængelse heraf udvikler eleverne deres færdighed i at læse hurtigt, sikkert og varieret, således at de med forståelse, indlevelse og kritisk sans kan læse såvel skønlitterære som faglige tekster. I forbindelse hermed arbejdes der med forskellige typer af billedtekster, herunder tv- og videoprogrammer.
- *Skriftlig fremstilling:* Eleverne udvikler deres færdigheder i at udtrykke sig præcist og varieret gennem skriftsproget, herunder inddrages elektronisk tekstbehandling i funktionelle sammenhænge.

Sproglig refleksion

Sproglig opmærksomhed og bevidsthed om sprogtilegnelse indgår som funktionelle elementer i undervisningen, således at sproglig forståelse og produktion støttes. Forskellige arbejds- og samarbejdsformer anvendes i forbindelse med alle de kommunikative færdigheder, ligesom ordbøger og andre opslagsværker samt elektroniske hjælpemidler inddrages.

Sproget kan opfattes og beskrives som et system af elementer samt regler for elementernes indbyrdes forhold. Man kan også lægge vægt på sproget i brug. I så fald bliver sprogbrugerens hensigt, situationen, afsenderen og modtageren centrale i beskrivelsen. Eleverne skal derfor arbejde med

- sprogets virkemidler og funktioner, således at de udvikler sproglig indsigt med henblik på at forstå andre og udtrykke sig præcist, hensigtsmæssigt, nuanceret og varieret. I denne forbindelse lægges der vægt på udviklingen af begrebsverden, ordforråd og æstetisk sans
- sprogets opbygning for hermed at erhverve sig viden om grammatik og korrekthed, men også om regional og social variation
- forskelle og ligheder mellem modersmålet og dansk og mellem modersmålet og andre sprog.

Det er vigtigt, at arbejdet med de kommunikative færdigheder og den sproglige refleksion sammenkædes, således at eleverne oplever det som to sider af samme sag.

Kultur- og samfundsforhold

Gennem undervisningen skal eleverne erhverve sig øget indsigt i deres situation som enkeltpersoner og som medlemmer af en etnisk gruppe i Danmark. I forbindelse hermed inddrager undervisningen migrationshistorie og nyere kultur- og samfundsforhold såvel i oprindelseslandet som i Danmark. Eleverne skal derfor arbejde med

- dagligdagen i det nære miljø
- kulturelle temaer og kunstneriske udtryksformer fra deres etniske gruppe i Danmark og fra oprindelseslandet. I arbejdet hermed inddrages børne- og ungdomslitteratur, film og tv samt de æstetiske og etiske værdier og normer, de afspejler
- den etniske gruppes sociale og kulturelle forhold i Danmark og eventuelt i andre lande. I denne forbindelse inddrages også forskelle og ligheder mellem forholdene i oprindelseslandet og Danmark
- geografiske, historiske og biologiske temaer fra oprindelseslandet samt samfundsfaglige og sociale forhold i oprindelseslandet i fortid og nutid.

Læseplan

Læseplanen indeholder en angivelse af progressionen i undervisningen inddelt i tre aldersbestemte forløb. Undervisning i modersmål skal betragtes som en helhed fra 1. klasse til 10. klasse med mulighed for at kombinere elementer fra de forskellige forløb.

For nogle elevers vedkommende gælder det, at de kun har modtaget undervisning i deres modersmål i en begrænset del af deres skolegang. Derfor må det forventes, at de i andet og tredje forløb har brug for, at der arbejdes med faglige elementer fra de forudgående forløb. Andre elever, der har påbegyndt deres skolegang i oprindelseslandet, kan derimod forventes at være fagligt forud for den her beskrevne progression.

Første forløb: 1.-3. klasse

Hovedvægten lægges på at videreudvikle børnenes talesprog og på deres møde med skriftsproget og deres læseindlæring. Der arbejdes med konkrete emner, der udspringer af børnenes hverdag, og med emner, der appellerer til deres fortællelyst og fantasi. Gennem aktiviteter, der samler børnene om fælles kulturelle og sproglige oplevelser, søges børnenes selvværdsfølelse styrket.

Kommunikative færdigheder: Lytte, forstå, tale, læse og skrive

Undervisningen omfatter og inddrager

- samtale, fx om fælles oplevelser, fælles undervisningsstof og elevernes hverdag i og uden for skolen og i familien
- spontane sproglige udtryk, fx kropssprog, billedsprog, legeskrivning, legelæsning
- sange og sanglege
- drama og teater
- computerspil
- elevernes og lærerens fortællinger
- elevernes og lærerens oplæsning
- opbygning af et skole- og klasseværelsessprog, såvel faste vendinger som enkeltord
- konfliktforståelse og konflikthåndtering
- lytteforståelse, fx gennem brug af video, lydbånd og lærerens fortælling
- indledende læsning
- læsning af korte og sprogligt enkle tekster, gerne med visuel støtte
- tekstproduktion, fx fortællinger, meddelelser, billedtekster, breve.
- IT inddrages i undervisningen i alle aktiviteter.
- håndskrivning.

Sproglig refleksion og viden om egen læring

Undervisningen omfatter og inddrager

- udforskning af elevernes eget og andres sprog gennem lege, eksperimenter og samtale
- viden om hvordan de bedst udvikler sprog
- bevidsthed om brug af sproglige og kommunikative strategier
- sprogets æstetiske muligheder, fx gennem rim, rytme, sange, digte, børnevittigheder, og ordspil
- skrifttegnenes navn, form og lyd
- videreudvikling af ordforrådet og dets forbindelse til begrebsudviklingen, fx gennem sprogpædagogiske aktiviteter baseret på oplevelser (ekskursioner, besøg i klassen, spil og lege)
- sproget i tilknytning til hverdagsudtryk som tegninger, fotografier, film, musik og drama
- forbindelsen mellem sprog og kulturhistorie, fx gennem navnes og ords oprindelse
- udvikling af elevernes bevidsthed om udbredelsen af modersmålet og om hvilke andre minoritetsgrupper i og udenfor Danmark, de kan kommunikere med på deres modersmål
- sammenligning af modersmålet med dansk.

Kultur og samfundsforhold

I indskolingen tages udgangspunkt i elevernes hverdag og egne erfaringer med familiens liv og levevilkår i Danmark og i familiens migration og flugt. Undervisningen må endvidere tage udgangspunkt i det faktum, at eleverne bor i København, som er en kosmopolitisk by præget af kulturel mangfoldighed. Det vil ofte være en fordel at sammenligne forholdene i Danmark med forholdene i andre lande, hvor modersmålet tales.

Undervisningen omfatter og inddrager

- litteratur (fx gennem oplæsning og fortælling, læseoplevelser og biblioteksbesøg samt opbygning af bevidsthed om medieforbrug)
- kendskab til børnekultur (fx lege, sange, rim, digte, eventyr, sagnfigurer og fortællinger)
- temaer, der knytter sig til årets gang i hverdag og fest for forskellige grupper i samfundet (årstider, ferieperioder, højtider, traditioner).
- matematik (fx talbehandling og grafiske udtryk for mængde og størrelse)
- geografi (fx kortlæsning, stednavne, landskaber, afstande)
- biologi (fx menneskekroppen, dyr og planter)
- historie (fx menneskets oprindelse og udvikling, sammenligning mellem ældre og nyere tid)

Faglige forventninger

Alle elever i indskolingen forventes at kunne indgå i uformelle samtaler med jævnaldrende og lærere på deres modersmål. De elever, der har modtaget modersmålsundervisning i hele første forløb, forventes derudover at have udviklet deres talesprog således, at de også kan fortælle sammenhængende og argumentere for synspunkter om emner, der har deres særlige interesse. De kan læse enkle tekster, forstå talesprog i børne- og familiefilm og følge med i oplæsning også af lidt vanskeligere tekster. De er begyndt at skrive selvstændigt. Elevernes sproglige refleksion vedrører især introduktionen af skriftsproget (skrifttegnenes navne, skriftretning, genkendelse af enkelte tekstgenrer og forskellen på skøn- og faglitteratur) og udbredelse af modersmålet. Desuden kan de med hensyn til konkret ordmateriale lave sammenligninger mellem modersmålet og dansk. Endelig har de gennem undervisningen fået erfaring for at modersmålet kan anvendes til såvel oplevelse som læring. Deres kulturelle og samfundsmæssige viden knytter sig til familieliv i Danmark og i andre lande, hvor modersmålet tales, herunder kendskab til slægtskabsforhold, madvaner, religiøse og kulturelle højtider samt til fælleselementer i børnekulturen.

Andet forløb: 4.-7. klasse

Modersmålet som mundtligt og skriftligt kommunikationsmiddel er i centrum. Der arbejdes med mange slags tekster, både fiktive og faglige, og med videreudvikling af børnenes ordforråd. En varieret brug af arbejdsformer skal sikre, at børnene får erfaringer med både at indgå i samarbejde og selvstændigt løse opgaver, ligesom undervisningen skal give dem fælles og individuelle oplevelser med brug af modersmålet i en række situationer. Herigennem kan undervisning i modersmål være med til at styrke børnenes identitetsudvikling og læring.

Kommunikative færdigheder

Undervisningen omfatter og inddrager

- elevernes samtalefærdighed i klassen, i grupper og i mange forskellige situationer, fx i dramatiseringer og diskussioner
- konfliktforståelse og konflikthåndtering
- længere mundtlige fremstillinger, fx beskrivelser og referater
- lyttefærdighed, fx af nyhedsudsendelser
- elevernes og lærerens fortællinger.
- drama og teater
- computerspil
- elevernes læsefærdighed i forbindelse med såvel fiktive tekster som sagprosa
- fri selvstændig læsning .
- informationssøgning på Internet og i håndbøger
- individuel og fælles tekstproduktion, bl.a. gennem procesorienteret skrivning.
- sikkerhed i håndskrift
- retstavning
- forskellige præsentationsformer, fx illustrationer, tekster og skemaer og hjemmeside.
- IT inddrages i undervisningen i alle aktiviteter.

Sproglig refleksion og viden om egen læring

Undervisningen omfatter og inddrager

- udforskning af sprog og tekster gennem samtale, øvelser og lege
- tekstiagttagelse især af fortællende genrer, eventyr, myter, fabler og lign.
- udvikling af bevidsthed om børnenes egne sprogvvalg i forskellige situationer.
- elevernes erfaringer med at bruge modersmålet uden for skolen samt deres bevidsthed om, hvordan deres flersproglige kompetencer bedst videreudvikles og anvendes i forskellige læringssituationer.
- iagttagelse af forskelle og ligheder på talesprog og skriftsprog.
- sammenligninger mellem sproglige forhold i modersmålet, i dansk og i andre sprog eleverne har kendskab til.
- Sprogets æstetiske muligheder fx gennem rim, rytme, sange, digte, børnevittigheder og ordspil.

Kultur- og samfundsforhold

Undervisningen tager udgangspunkt i kultur og levevilkår i Danmark og i eventuelle andre lande, hvor modersmålet tales. Der kan med fordel drages sammenligning til danske forhold og til almene forhold i verden. Undervisningen må endvidere omfatte de særlige kultur og levevilkår som gør sig gældende i København. Valget af emner udvides fra det nære og det genkendelige til også at omfatte fx

- geografiske, biologiske og historiske og kulturelle forhold ved brug af tv, radioudsendelser og kortere sagprosattekster fx fra aviser, blade og Internettet.
- skønlitterære tekster, som kan give eleverne en mere nuanceret forståelse af menneskelige relationer og kulturforhold, herunder især af børn og unges livsvilkår og interesser.
- Formidling af mødet med kunst i musik, drama, litteratur, poesi, billedkunst og dans, som den udvikles af minoritetskunstnere i Danmark, og kunstnere fra lande, hvor modersmålet tales.
- ungdomstekster fra fx musik, blade og film
- befolkningsændringer i Danmark og i andre lande hvor modersmålet tales, herunder årsager til vandring fra land til by, migration og flugt
- fordomme og diskrimination, tolerance, respekt og mangfoldighed.
- samfundsudvikling, fx styre- og statsformer, internationaliseringer, rettigheds- og miljøspørgsmål.

Faglige forventninger

De elever, der har modtaget modersmålsundervisning i hele andet forløb, forventes at have udviklet deres talesprog således, at de kan indgå i samtaler og drøftelser om en bred vifte af emner. De læser med sikkerhed og har fået stimuleret lysten til at læse på egen hånd. De har taget fat på den faglige læsning og er begyndt at kunne trække informationer ud af fagtekster og bruge disse i temaarbejde. I forbindelse hermed kan de også bruge skriftsproget til korte referater og beskrivelser. De kan eventuelt skrive breve i elektronisk form som e-post, chatte og søge information på internettet.

For nogle elever gælder det, at de kan modtage tv-kanaler, hvor modersmålet bruges. Disse elever kan foretage sammenligninger med lignende danske udsendelser om samme emne. Deres sproglige refleksion vedrører især forskellen på tale og skrift samt de genremæssige krav til de teksttyper, de arbejder med. Desuden forventes det, at de er bevidste om de særlige opvækstvilkår for tosprogede børn, der knytter sig til sprogvælg i hverdagen og i forskellige læringssituationer, og at de kan formulere sig herom. Deres kulturelle og samfundsmæssige viden fokuserer på levevilkår og kulturel identitet for børn og unge samt på historiske og geografiske forhold i Danmark og i lande, hvor modersmålet tales.

Tredje forløb: 8.-10. klasse

Hovedvægten lægges på den præcise og nuancerede brug af sproget kombineret med analytisk virksomhed. Eleverne skal møde et stort udbud af alderssvarende tekster, emner og aktiviteter. Der arbejdes efterhånden mere selvstændigt, fx i form af projektarbejde, og med større grad af medansvar og medbestemmelse.

Kommunikative færdigheder

Undervisningen omfatter og inddrager:

- samtale og drøftelse i klassen og i grupper
- konfliktforståelse og konflikthåndtering
- paneldiskussioner
- længere mundtlige fremstillinger, fx fortællinger og foredrag
- drama og teater
- computerspil
- lytteforståelse gennem mødet med modersmålet i forskellige regionale og sociale varianter
- læsning og bearbejdning af forskellige typer af tekster såsom nyhedstekster, reklamer, noveller, digte, sangtekster m.v.
- oplevelse, iagttagelse og eventuelt udarbejdelse af medieproduktioner (ex. aviser, TV, radio, video, teater)
- brug af biblioteket, ordbøger og databaser
- informationssøgning på Internet og i håndbøger
- skrivning af længere sammenhængende tekster, fx i form af projektrapporter, fortællinger og debatindlæg
- procesorienteret skrivning
- kommunikation via e-post, chat og internettet med unge i og udenfor Danmark
- oprettelse af egen hjemmeside

Sproglig refleksion og viden om egen læring

Undervisningen omfatter og inddrager:

- videreudvikling af elevernes sproglige bevidsthed således, at de kan benytte deres flersproglige kompetencer relevant i forhold til situationen, fx i overensstemmelse med gængse omgangsformer i Danmark og i andre lande, hvor sproget tales
- viden om og udforskning af hvordan eleverne bedst videreudvikler deres flersproglige kompetencer bl.a. gennem samtale, øvelser og eksperimenteren og hvordan de anvender disse kompetencer i deres videre læring
- grammatiske områder, der har betydning for elevernes mundtlige og skriftlige fremstilling
- udvidelse af ordforrådet med fremmedord, synonymmer, faste vendinger og det lidt ældre ordforråd
- sammenligninger mellem den sproglige og tematiske behandling af forskellige typer af tekster fx aktuelt stof i aviser på dansk og på modersmålet
- forbindelsen mellem sprog og kulturhistorie, fx gennem ords oprindelse og ords lighed på tværs af sprog

Kultur- og samfundsforhold

Eleverne udbygger deres viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark og i lande, hvor modersmålet tales, for at kunne tage stilling til og handle i det danske og det øvrige internationale samfund. Endvidere udbygger eleverne deres indsigt i kultur og levevilkår i København samt i rettigheder, pligter og ansvar som medborgere i København. Der drages paralleller til lignende forhold i andre storbyer. De udvikler deres evne til at analysere og drage sammenligninger i forhold til natur, kulturelle udtryk, levevilkår, traditioner og normer.

Der anlægges såvel historiske, kulturelle og demokratiske perspektiver ud fra

- fagtekster og skønlitteratur, her inddrages også film, billeder og andre æstetiske udtryk
- samfundsudvikling, fx styre- og statsformer, internationalisering, rettigheds- og miljøspørgsmål
- ungdomskulturer, uddannelse og erhverv samt familieformer
- fordomme, diskrimination, tolerance, respekt og mangfoldighed
- at formidle mødet med kunst i musik, drama, dans, litteratur, poesi og billedkunst, som den udvikles af minoritetskunstnere i Danmark og kunstnere fra lande hvor modersmålet tales

Faglige forventninger

De elever, der har modtaget undervisning i deres modersmål i hele tredje forløb, forventes at have udviklet en præcis og nuanceret beherskelse af såvel tale- som skriftsprog. De læser og skriver sproget med sikkerhed og har kendskab til en række genrer inden for såvel skøn- som faglitteratur. De kan forstå og forholde sig til indhold i spillefilm, nyhedsmedier og tekster fra Internettet. De kan indgå i såvel hverdagsamtaler som drøftelser og diskussioner. Deres sproglige bevidsthed knytter sig både til deres egne sproglige udtryk og til deres analyse af andres udtryk, herunder af sproget i medier og fiktion og til brugen af modersmålet som redskab i forskellige læringsituationer. Deres kulturelle og samfundsmæssige viden er videreudviklet gennem arbejdet med ungdomsemner, med samfunds- og kulturhistorie og med aktuelle politiske emner, der knytter sig til deres liv i Danmark og andre lande hvor sproget tales. Deltagelse i modersmålsundervisningen styrker således elevernes identitetsmæssige forankring som medlemmer af en mindretalskultur og som unge i Danmark og det øvrige internationale samfund og det er et vigtigt redskab i elevernes videre læring generelt..

KØBENHAVNS KOMMUNE

Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen

Islands Brygge 37
2300 København S
www.kk.dk